

اد .ال

اول

از : در ا ردلو

آشنایی با نویسنده :

آقای محمدرضا کردلو در سال 1378 با مدرک تحصیلی لیسانس حسابداری با عنوان حسابرس در دیوان محاسبات مشغول و در حال حاضر به عنوان حسابرس ارشد و سرپرست هیات چهارم حسابرسی دیوان محاسبات استان زنجان خدمت نموده بوده و درحال گذراندن پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت دولتی گرایش مدیریت مالی دولتی می باشند.

مقدمه :

سوء استفاده و شرایط آن در کشورهای مختلف فرق می کند. فساد امری نسبی و مرتبط با نظام ارزشهای یک جامعه است و بیش از بخش خصوصی در دستگاه دولتی مطرح است. فساد مالی را نباید فقط نتیجه پرداخت رشوه به حساب آورد برای مثال کارمندی که وانمود می کند بیمار است ولی به تعطیلات می رود یا رئیس جمهوری که فرودگاهی را در زادگاه کوچک خود می سازد. هر دو به نوعی فساد مالی مرتکب شده اند هر چند که در این مورد موارد رشوه ای رد و بدل نشده است.

مبارزه بر علیه مفساد مالی و اقتصادی در کشور، قبل از هر چیز نیازمند شناخت دقیق زمینه های فساد مالی و اقتصادی و بررسی علل و ریشه های آنست، اما قبل از ورود به مبحث

ضروری است تعاریف و مفاهیم مختلف فساد مالی و اقتصادی از دیدگاه های مختلف و در سطوح مختلف بررسی شود.

بررسی جامع فساد مستلزم طبقه بندی فعالیت مفسدانه است و اگر چه به علت گستردگی ابعاد مختلف فساد ارائه طبقه بندی واحد و کاملی از آن میسر نیست لیکن از دیدگاه اقتصادی از لحاظ درآمدها و هزینه های ناشی از فساد می توان به طبقه بندی آن پرداخت و همچنین از نظر شدت و عمق آن در سطوح مختلف جامعه اعم از سطوح بالا یا پایین دستگاههای دولتی، اتفاقی بودن، نظام مند بودن، آشفتگی و یا سازمان یافته بودن آن به انواع مختلفی صورت می گیرد.

برای توجیه فساد غالباً از برخوردی ریاکارانه و حاوی استدلالهای پیچیده استفاده می شود که نمونه ای از آنها بشرح زیر است :

- ۱- بی اعتنایی : مثل راننده ای که بی اعتنا به چراغ راهنمایی و رانندگی عبور می کند از نظر فساد در سطح همان پلیسی است که با اخذ مبلغی اندک از جریمه سنگین صرف نظر می کند.
 - ۲- استدلال ساده لوحانه : مثلاً عده ای می گویند اعمال خلاف قانون به هر حال انجام می شود اگر من هم این کار را نکنم دیگری انجام می دهد و جلوی فساد را نمی توان گرفت.
 - ۳- توجیه غیر منطقی : مثلاً گفته می شود فساد همه جا را گرفته است خواهی نشوی رسوا هم رنگ جماعت شو.
- شناخت ابزارها و عواملی که مفسد مالی و اقتصادی با استفاده از آنها انجام می گیرد و درجه بندی فساد به شناخت دقیق تر آن کمک می نماید. با توجه به اینکه عوامل اصلی موثر در مفسد مالی ، قوانین و مقررات خصوصاً قوانین و مقررات بخش دولتی بوده و مهمترین نوع فساد مالی رشوه خواری است، لذا در این مبحث نسبت به تبیین «قوانین و مقررات» و «رشوه» اقدام می گردد.

۱- تعریف فساد ، فساد اداری و فساد :

فساد مالی :

کلمه فساد (فساد) از ریشه لاتینی (فساد) به معنی شکستن یا نقض کردن است و آنچه که شکسته یا نقص می شود می تواند یک شیوه رفتار اخلاقی یا اجتماعی و یا مقررات اداری باشد.

در لغت فارسی برای فساد معانی مختلفی مانند : تباهی , گزند, زیان, ظلم و ستم, شرارت و بدکاری, عمل ناشایست و زشت , فسق و فجور , دشمنی و کینه و آشوب ذکر شده است.

اعمال قدرت شخصی و استفاده نامشروع از مقام و موقعیت شغلی اطلاق می شود.

زاهدی در نوشته های خود فساد را نادرستی ، تقلب و فقدان راستی و به عقیده ماکیا ولی فساد جریانی است که طی آن موازین اخلاقی افراد بسست و فضیلت و تقوای آنها به نابودی کشیده می شود و از آنجائی که بیشتر افراد از نظر درجه تقوی و پرهیزکاری ضعیف هستند, زمینه فساد در آنها همواره وجود دارد مگر زمانی که تحت هدایت و نفوذ یک رهبر بزرگ قرار گیرند.

از دید منتسکیو فساد یک سامانه سیاسی خوب و صحیح را به یک سامانه زشت و ناپسند تبدیل می کند.

از نظر گونار میردال فساد معنای وسیع تری داشته و به تمام اشکال انحراف یا اعمال قدرت شخصی و استفاده نامشروع از مقام و موقعیت شغلی اطلاق می شود.

زاهدی در نوشته های خود فساد را نادرستی ، تقلب و فقدان راستی و به عقیده ماکیا ولی فساد جریانی است که طی آن موازین اخلاقی افراد بسست و فضیلت و تقوای آنها به نابودی کشیده می شود و از آنجائی که بیشتر افراد از نظر درجه تقوی و پرهیزکاری ضعیف هستند, زمینه فساد در آنها همواره وجود دارد مگر زمانی که تحت هدایت و نفوذ یک رهبر بزرگ قرار گیرند.

از دید منتسکیو فساد یک سامانه سیاسی خوب و صحیح را به یک سامانه زشت و ناپسند تبدیل می کند.

از نظر گونار میردال فساد معنای وسیع تری داشته و به تمام اشکال انحراف یا اعمال قدرت شخصی و استفاده نامشروع از مقام و موقعیت شغلی اطلاق می شود.

زاهدی در نوشته های خود فساد را نادرستی ، تقلب و فقدان راستی و به عقیده ماکیا ولی فساد جریانی است که طی آن موازین اخلاقی افراد بسست و فضیلت و تقوای آنها به نابودی کشیده می شود و از آنجائی که بیشتر افراد از نظر درجه تقوی و پرهیزکاری ضعیف هستند, زمینه فساد در آنها همواره وجود دارد مگر زمانی که تحت هدایت و نفوذ یک رهبر بزرگ قرار گیرند.

فساد اداری:

از نظر ساموئل هانتینگتون فساد اداری

عبارتست از رفتار کارکنان دولتی که

برای منافع خصوصی خود ضوابط پذیرفته شده را زیر پا می گذارند و اتخاذ تصمیمات اداری تحت تاثیر منافع شخصی و یا روابط و علایق خانوادگی و دلبستگی های اجتماعی آنان است.

از نظر ویتوتانزی فساد اداری عبارتست از استفاده غیر قانونی از اختیارات اداری و دولتی برای نفع شخصی. نادر حبیبی فساد اداری را اقدامات اشخاص شاغل دولتی برای دستیابی به منافع نقدی و غیر نقدی (مازاد بر حقوق و مزایای قانونی) برای خود ، خویشاوندان و دوستان از راه نقض یا تغییر قوانین و مقررات عنوان نموده است.

فساد مالی :

در ارتباط با فساد مالی تعاریف مختلفی ارائه شده است بهترین و ساده ترین

تعریف برای فساد مالی « سوء استفاده از قدرت و اختیارات دولتی به منظور تامین منافع شخصی » است که توسط بانک جهانی ارائه گردیده است .

تعریف دیگر مربوط است به مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی که در ارتباط با مبارزه با فساد از نظر نظام بیان شده است که در این تعریف « کلیه رفتارها و سوء رفتارهایی که موجب اختلال در نظم اقتصادی یا عملکرد بهینه مراکز اقتصادی در مقیاسهای مختلف، از واحدهای کوچک گرفته تا اخلال در اقتصاد کشور می گردد » فساد مالی است.

از نظر ساموئل هانتینگتون اگر قدرت سیاسی برای دستیابی به ثروت به کار رود فساد مالی اتفاق می افتد .

هایدن هایمر فساد را معامله ای بین بخش خصوصی و دولتی می داند که از

آن طریق کالای عمومی بطور نامشروع
به سودها و منافع خصوصی تبدیل می
گردد.

نادر حبیبی فساد مالی را اقدامات
اشخاص شاغل دولتی برای دستیابی به

منافع نقدی (مازاد بر حقوق و مزایای

قانونی) برای خود ، خویشاوندان و
دوستان از راه نقض یا تغییر قوانین و
مقررات عنوان نموده است.

به نظر اینجانب هر نوع فساد که در
چهارچوب مالیه عمومی قرار گیرد
فساد مالی است .

۲- طبقه بندی فساد مالی :

هر چند بدلیل پراکندگی زمینه ها و
گسترده‌گی ابعاد مختلف فساد، ارائه
طبقه بندی واحد و کامل از آن میسر
نیست لیکن با بررسی روشهای مختلفی

که مجریان دولتی بوسیله آن در جهت
تامین منافع شخصی خود نسبت به

تحریف مناسباتی که بموجب قوانین و
مقررات موظف به برقراری آن هستند
اقدام می کنند، می توان انواع فساد
مالی را در ۴ طبقه به شرح زیر جمع
بندی نمود.

۱-۲) فساد هزینه گاه

در اینگونه فسادها مجریان دولتی در
وضعیت معینی اقدام به کاستن از
هزینه های عامل یا کارگزار و آوردن
این هزینه ها به سطحی پایین تر از
سطح مقرر آن می کنند. مثل : کاستن
از تعهدات مالیاتی، وصول عوارض و
حقوق دولتی کمتر از میزان واقعی و
محاسبه و اخذ کار مزد ارائه خدمات و
کالاها کمتر از میزان اصلی و ... نمونه
ای از مراعات نکردن مقررات و فساد
هزینه گاه است.

۲-۲) فساد هزینه افزا :

- زمینه سازی برای اینگونه فسادها در سه حالت صورت می گیرد:
- الف) زمانیکه برای کالاها و خدمات بطور رسمی قیمت ثابت عرضه می شوند تقاضای اضافی وجود داشته باشد که در این حالت در صدد مطالبه قیمتی که با توجه به کشش بازار تعیین می کند این رانت ضمنی را به خود اختصاص می دهد.
- ب) زمانیکه مجریان دولتی به اتکای اختیارات و کنترلی که در زمینه موافقت نامه ها اجاره نامه ها و تعیین رویه های مربوطه دارند از نوعی قدرت انحصاری برخوردار شده و در جهت منافع خود سوء استفاده می کنند.
- ج) امکان دیگری که برای افزایش هزینه ها وجود دارد مثل سوء استفاده از قدرت قانونی.
- ۲-۳) فساد درآمد افزا :
- در این حالت مجری دولتی در صدد است تا درآمد یا منفعی را بیش از حد قانونی مقرر به کارگزار منتقل نماید مثل پرداخت اضافی به اتکای گواهی غیر واقعی که ممکن است از طریق تبانی با عامل یا جانبداری سیاسی و یا شریک شدن در منافع باشد.
- ۲-۴) فساد درآمد گاه :
- در اینگونه موارد مجریان دولتی مستقیماً منفعی که برای عاملان در نظر گرفته شده را به خود اختصاص می دهند (مثل به تعویق انداختن بعضی پرداختهای مربوط به اشخاص و یا دزدیدن از چیزهاییکه مقرر است تحویل شود) این مورد زمانی اتفاق خود اخذ می نمایند)

می افتد که عاملان از حقوق خود آگاهی کاملی ندارند.

توان نام برد.

۳- تقسیم بندی مفاسد مالی :

عاملان فساد کلان به تبع شرایط خود

سعی در تضعیف دستگاههای نظارتی و

حسابرسی و همچنین دستگاههای

قضائی و مدیران میانی نموده و برای

جامعه بسیار زیانبار است.

۳-۱) فساد سطح بالا و فساد

سطح پایین :

فساد مقامات عالی، روسای دولت ها ،

وزیران و کارمندان عالیرتبه دولتی را

فساد سطح بالا یا فساد کلان و فساد

کارمندان جزء و رده پایین دولتی را

فساد سطح پایین یا فساد خرد می

گویند در مورد اول خرید تعدادی

نیروگاه با دستور مقامات عالی که در

مدت کوتاهی مستهلک خواهد شد و یا

واگذاری امتیازات و یا خرید

هواپیماهای گران قیمت در مقابل اخذ

پورسانت توسط مدیران عالی را می

توان نام برده و در مورد اخیر پرداخت

رشوه برای اخذ گواهینامه رانندگی به

یک کارمند راهنمایی و رانندگی را می

۳-۲) فساد تصادفی (اتفاقی) و

فساد نظام مند (حاد) :

اگر فساد در جامعه در درجه کمی

شیوع پیدا نموده و احتمال کشف و

مجازات و نابودی آن زیاد باشد آنرا

فساد تصادفی (اتفاقی) و اگر فساد در

جامعه زیاد و بصورت قاعده و نظام مند

درآمده و اقشار زیادی را تحت پوشش

قرار داده باشد بطوریکه کشف و یا از

بین بردن آن مشکل باشد فساد نظام

مند (حاد) است.

این شکل از فساد بیشتر در کشورهای

در حال توسعه قابل ملاحظه است.

۳-۳) فساد سازمان یافته و فساد

آشفته :

در فساد سازمان یافته سیاستمداران در

صدد هستند که سهمی از عایدات

حاصل از فساد را برای خود کسب

نمایند در این زمینه که بصورت

سازمان یافته سیاستمداران و مقامات

اجرائی دولتی فرصتهایی را برای

تحصیل درآمدهای غیر قانونی ایجاد

می نمایند تا مقام مربوطه بتواند به

غارت خود ادامه داده و منافع آتی را

شخصی (گروهی) تامین نماید. در

اینگونه جوامع سرمایه گذاران می دانند

به چه کسی باید رشوه داده و چه

چیزی را در قبال رشوه بدست آورند و

مقام مسئول سهم کاملاً مشخصی را

بدست می آورد.

در فساد سازمان نیافته (آشفته)

سرمایه گذاران باید به چند مقام رسمی

رشوه دهند و ضمانتی نیست که با

تقاضای رشوه بیشتر روبرو نشوند و

مجوزهای مورد نیاز خود را بدست

آورند و دراین نوع فساد نرخ و اشخاص

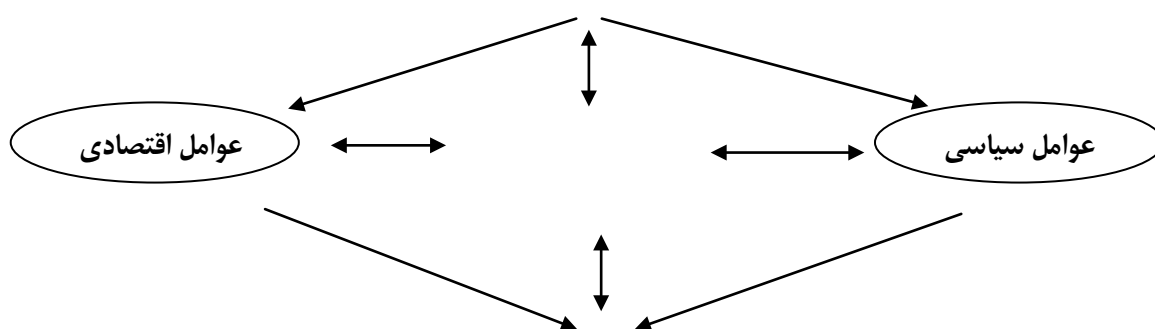
کاملاً مشخص نیستند.

از فساد سازمان یافته می توان دولت

هند در سال ۱۹۶۴ را نام برد.

۴- علل و عوامل اصلی بروز فساد مالی :

عوامل اداری و مدیریتی

فساد

■ نمونه هایی از عوامل فرهنگی و اجتماعی بروز فساد :

۱- پیچیدگی و ناکارآمدی ساختار قوانین و مقررات و نظام

بوروکراسی

۲- ناکارآمدی نظام نظارت و بازرسی

۳- ناکارآمدی نظام پرداخت و سایر نظامهای مدیریت منابع

انسانی

۴- ناکارآمدی نظام انتخاب و انتصاب مدیران

۵- فقدان نظامهای مناسب اطلاع رسانی خدمات و اقدامات

بخش عمومی

■ نمونه هایی از عوامل اقتصادی بروز فساد :

۱- میزان مداخله دولت در ارائه خدمات و کالاها

۲- وجود انحصارات دولتی و غیردولتی (امکان استفاده از رانت

اقتصادی)

۳- مشکلات اقتصادی کارکنان و کارگزاران حکومت

۴- میزان رقابتی بودن فعالیتهای اقتصادی

۵- نارکارآمدی مقررات مالی و عدم رضایت تشریفات در

معاملات دولتی

■ نمونه هایی از عوامل سیاسی بروز فساد :

۱- ساختار قدرت در کشور و چگونگی توزیع قدرت سیاسی

۲- وضعیت مدیریت (ثبات مدیریت) از نظر تغییرات و تحولات

سیاسی

۳- وضعیت فعالیت احزاب و گروههای سیاسی و میزان توسعه

یافتگی آنها

۴- چگونگی نظارت و اختیارات نظارتی نهادهای مدنی بر

نهادهای قدرت و مدیریتهای اجرائی

۵- میزان تاثیر متقابل مسائل و رفتارهای سیاسی و فعالیتهای

اقتصادی

۶- درگیر شدن دستگاه قضایی در مسائل سیاسی و جناحی

■ نمونه هایی از عوامل فرهنگی و اجتماعی بروز فساد :

۱- سطح اخلاق عمومی و میزان پایبندی به مبانی ارزشی

۲- شدت تعهدات و علائق قومی ، خانوادگی و خویشاوندی

۳- شدت تعهدات و علایق سازمانی

۴- سطح وجدان کاری و انضباط اجتماعی

۵- میزان حساسیت عمومی (جامعه) در زمینه تخلفات و فساد

کارگزاران

افراد خاصی دریافت کرد قدرت زیادی	سایر عوامل مهم موثر در بروز
را برای کارکنان دولت فراهم می‌نماید	فساد مالی :
که این کارکنان با استفاده از قوانین و	الف) قوانین و مقررات دولتی :
مقررات مختلفی که برای اداره امور	مفاسد مالی و اقتصادی با ابزارهای
جامعه در اختیار دارند و نیاز به صرف	مختلفی صورت می‌گیرد که مهمترین
کاغذ بازی و روابط بیهوده است، می	ابزار فساد مالی و اقتصادی، سوء
توانند از طریق پرداخت رشوه آنها را	استفاده از قوانین نامناسب موجود و در
کاهش دهند.	مواردی روشن و شفاف نبودن قوانین و
قوانین و مقرراتی که می‌تواند منشاء	عدم وجود قوانین برای برخی امور می
سوء استفاده و استفاده غیر قانونی واقع	باشد که موجبات بروز رفتارهای سلیقه
شود عبارتند از :	ای افراد می‌گردد، شفاف نبودن
۱- قوانین و مقررات مربوط به امور	مقررات و یا عدم دسترسی به آنها و
استثنا شده :	اینکه مجوزها را فقط می‌توان از نهاد یا

مقررات مربوط به صدور مجوزهای خاص، مقررات تعیین محدوده نشده، مؤسساتی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نامست، مقررات مربوط به اعتبارات خارج از شمول قانون محاسبات عمومی از جمله این قوانین بوده و نمونه های مختلفی را از قبیل

قوانین و مقررات مربوط به جرائم قواعد مثل جرائم مربوط به امور راهنمایی و رانندگی، قوانین ساختمان و شهرسازی، قوانین محیط زیست و واحدهای صنعتی و ... که برابر قانون باید جرائم دقیقاً تعیین و ابلاغ گردد از نمونه این موارد است.

اختصاص مجوز تاسیس به اقشار خاصی از جامعه، واگذاری اختیارات نامحدود (تعیین محدوده نشده) در اختیار برخی والدین و مسئولان ، تعیین میزان استفاده اند تسهیلات بانکی ردیفهای مختلف و اعتبارات مربوط به خارج از شمول قانون محاسبات عمومی و سایر قوانین که در اختیار دستگاههای اجرائی قرار می گیرد.

۳- قوانین و مقررات مربوط به خرید و فروش های دولتی :

بسیاری از وزارتخانه ها و دستگاه های اجرایی با توجه به ماهیت کار خود و روال طولانی کار گذشته مستقیماً با شرکتهای خارجی و داخلی قراردادهای هنگفت خرید منعقد می کنند و یا کالاهای اسقاطی و یا مازاد بر نیاز خود و یا واگذاری امور و سهام شرکتهای دولتی و ... از طریق فروش اقدام می نماید. خرید کالاهای اساسی در حجم بالا، خرید نیروگاه، پالایشگاه و

۲- قوانین و مقررات مربوط به جرائم دولتی:

حجم بالا، خرید نیروگاه، پالایشگاه و

همین طور واگذاری امور خدماتی و

فروش اموال و واگذاری سهام شرکتها

از جمله این موارد اند که مأموران

دولتی در انجام خرید و فروشها با انجام

تبانی و اخذ پورسانت موجبات ارتکاب

فساد و سوء استفاده می گردند.

۴- قوانین و مقررات مربوط به

سرمایه گذاری های عمرانی دولتی

:

تشخیص و انتخاب پیمانکاران طرحهای

عمرانی و زیر بنایی که در اختیارات

کارکنان دولتی است، می تواند به گونه

ای صورت گیرد که به نفع پیمانکار

خاصی تمام شود و یا با سوق دادن

اعتبارات به سوی بعضی از مناطق

خاص گردد. نظارت بر اینگونه

قراردادها و تأیید گزارش پیشرفت کار

انجام نشده از موارد سوء استفاده از

اینگونه قوانین و مقررات است.

۵- قوانین و مقررات مربوط به

استخدامهای دولتی :

عدم رعایت دقیق مقررات مربوط به

استخدامهای دولتی و تقلب در برگزاری

آزمونهای استخدامی و عدم وجود

کنترلهای کافی که گاهاً به خرید و

فروش مشاغل نیز منجر می شود.

۶- قوانین و مقررات مربوط به

حقوق و مزایای کارکنان بخش

دولتی :

عدم دقت و توجه کافی به حقوق و

مزایای کارکنان، عدم ارزیابی دقیق و

عدم تناسب مزایای دریافتی متناسب

با وظایف محوله موجبات سوء استفاده

در اجرای دقیق این مقررات گردیده و

به صورت گروهی یا فردی اقدام به سوء

استفاده می گردد که از نمونه بارز این

عوامل اختصاص فوق العاده های غیر از

میزان مصوب قانونی، صدور احکام
 بازنشستگی قبل از موعد مقرر،
 وجود اختیارات لازم در امور حسابداری
 (ممیزی)، تعیین و برآورد درآمد،
 اختصاص کمکها و سایر مزایای غیر
 تشخیص میزان مالیات، معافیت‌های
 قانونی.
 مالیاتی، برنامه های مربوط به انگیزه
 های مالیاتی، ارز خارجی در خریدهای

۷- قوانین و مقررات مربوط به

نحوه ارائه خدمات دولتی :

عدم رعایت دقیق قوانین و مقررات
 مربوط به نحوه ارائه خدمات دولتی
 مثل امور مربوط به واگذاری حق
 الامتیاز آب، برق، تلفن و غیره و به
 دلیل عدم وجود کنترل‌های داخلی
 مکفی که موجبات تقلب و سوء استفاده
 افرادی که در اینگونه امور دسترسی
 دارند مثل اخذ رشوه و ارائه بدون نوبت
 یک امتیاز، واگذاری امتیاز زیر قیمت
 معمول و یا ارائه تخفیفات به افراد
 خاص.
 خارجی، سوبسیدهای مربوط به
 تولیدات و یا خرید مواد اولیه، قیمت
 گذاری کالاهای وارداتی و ... از عواملی
 است که به موجب قوانین جاری در
 اختیار کارکنان و کارشناسان بخش
 دولتی قرار داده شده و کنترل‌های
 داخلی کافی در این امور مبذول
 نمی‌گردد.

ج) تصمیمات دولتی و رفتار

مسئولان :

تصمیمگیریهای دولتی در ارتباط با نوع
 مخارج و دولتی، طرحهای سرمایه
 گذاری، تغییر کاربردی اراضی، اعطای
 تشویقات، نحوه استفاده از مراتع و

ب) مالیاتها و عوارض گمرکی :

جنگلها و منابع معدنی، صدور مجوز
 برای فروش دارایی ها، خصوصی سازی
 و انحصارات وارداتی یا صادراتی از
 جمله عواملی است که تحت لوای قانون
 در اختیار و تشخیص مسئولان و
 مدیران قرار داده شده که می تواند
 موجبات بروز فساد سطح بالا یا کلان
 گردیده و از طرف دیگر در صورتی که
 رهبران بلند پایه سیاسی الگوی
 مناسبی نباشند و خود مرتکب اعمال
 خلاف شوند یا از تخلفات خویشاوندان،
 دوستان و هواداران سیاسی چشم
 پپوشند (که معمولاً هم چنین است)
 (ه) سیستم تنبیه و مجازات :
 نمی توان از کارکنان دولت انتظار
 عملکرد درستی داشت.
 قوانین جزایی و کیفری در تمامی
 کشورها عامل مهمی در تعیین دامنه
 فساد مالی است و این قوانین برای
 کاهش مفاسد مالی در نظر گرفته شده
 است که در عمده کشورها میزان
 مجازاتهای در نظر گرفته شده در
 (د) عرضه کالاها و خدمات به
 صورت یارانه‌ای یا کمتر از قیمت
 بازار :

ارائه کالاها و خدمات و منبع مربوط به
 ارز، اعتبارات، مسکن و برخی کالاهای
 جیره بندی شده، امکانات و تسهیلات
 آموزشی و ... که بنا به تصمیمات
 مسئولان و بر اساس قوانین و مقررات
 صورت می گیرد خود موجبات بروز
 فساد مالی است.
 افراد خاصی اطلاعات کافی از این موارد
 دارند و یا با دسترسی به اعتبارات و
 ارزهای فراوان با نرخ کمتر منابع غیر
 قانونی زیادی بدست آورده اند از این
 موارد است.
 کشورها عامل مهمی در تعیین دامنه
 فساد مالی است و این قوانین برای
 کاهش مفاسد مالی در نظر گرفته شده
 است که در عمده کشورها میزان
 مجازاتهای در نظر گرفته شده در

۵- انواع مفاصد مالی و اقتصادی :

۱-۵- رشوه و رشوه خواری :

رشوه و رشوه خواری یکی از رایج ترین و گسترده ترین انواع مفاصد مالی و اقتصادی است که نه تنها در داخل کشور بلکه در سطح بین المللی نیز به شدت رواج دارد و علاوه بر وارد نمودن زیان های شدید بر اقتصاد ملی، اقتصاد و تجارت بین المللی را نیز در معرض خطر جدی قرار داده است. به طوری که در حال حاضر سازمان های اقتصادی بین المللی، رشوه را از مهمترین مخاطرات و موانع جدی اعتماد و اطمینان بین المللی در مبادلات دانسته و در پی مبارزه با آن هستند. آنچه که در این سازمان ها به عنوان مبارزه بر علیه فساد مورد تاکید قرار می گیرد، در واقع همان مبارزه با پدیده رشوه خواری است و فراوانی مقایسه با حجم کارهای غیر قانونی ملایم تر و سبکتر هستند که موانع سیاسی، حقوقی و اداری نیز از عوامل مهم این مسائل می باشد و از طرفی شاکیان تمایل چندانی به صرف وقت و تلاش برای اجرای دادرسی و تنبیه متهمان ندارند و یا بالعکس در تلاشند تا تنبیه و مجازات سختی برای آنان اعمال شود و متهمان در تلاشند تا از اینگونه مجازاتها و تنبیه های لازم فرار کرده و امور مربوطه در کمترین زمان فیصله یابد که بدین منظور موجبات فراهم شدن فساد مالی گردیده و شاکیان با دادن رشوه انتظار اجرای سریعتر و متهم با دادن رشوه انتظار فرار از مجازات را دارد که هر دو موجب مفاصد مالی و گمراه کردن مسئولان امر و یا عدم رعایت دقیق مقررات می گردد.

انواع دیگر مفاسد مالی و اقتصادی در سطح بین المللی بسیار کمتر است (به جز پدیده قاچاق). پرداخت رشوه به طور کلی در دو سطح داخلی و خارجی صورت میگیرد.

گرچه این دو نوع رشوه ماهیتاً تفاوتی باهم ندارند لیکن در مورد رشوه های خارجی چند نکته قابل ذکر است. در رشوه خارجی بخشی از منافع ملی کشور فنا می شود و قسمتی از منابع ملی به خارج جریان می یابد. در مورد رشوه های خارجی با توجه به شناختی که خارجیان از طرف های مقابل خود پیدا می کنند (احتمال ایجاد ارتباط مشکوک (جاسوسی) با افرادی که به رشوه خارجی آلوده شده اند و حالا نقطه ضعفی هم نزد آنها دارند، وجود دارد. همچنین برای کشورهای سلطه گر این امکان وجود دارد که با رشوه های هدایت شده و سازمان یافته خود اقتصاد، سیاست، فرهنگ و امنیت ملی کشور را آسیب پذیر سازند.

انحراف کارکنان و مقامات و مسئولین دستگاه های اجرایی و اداری، بازتاب مخرب و نامطلوبی بر حیات اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه و افراد آن بر جای می گذارد. یک کارگزار فاسد، تحت تاثیر روحیه پول دوستی و رشوه خواری می تواند یک طرح عظیم اقتصادی ملی یا منطقه ای را لغو یا برای تشدید و تقویت آن بکوشد و یا نظارت واقعی بر انجام تشدید و تقویت آن بکوشد و یا نظارت واقعی بر انجام آن صورت ندهد یا کار انجام نشده ای را تایید کند و به این ترتیب تاثیر منفی و مخربی بر امور اقتصادی یا سیاسی جامعه داشته باشد. فرقی ندارد که در برابر بذل مال رشوه،

قاضی به حق حکم کند یا به باطل. سوء استفاده می کند (مانند صدور یک مالی که برای صدور حکم می گیرد مجوز مهم یا امضای قرارداد دولتی یا رشوه است. هدیه مالی است که شخص به اسم هبه و بخشش می دهد تا در ضمیر کارگزار نسبت به او محبت و دوستی ایجاد و در نتیجه به نفع او عمل نماید، اعم از آنکه به حق یا باطل باشد. لذا اگر هدف از دادن هدیه هم نهایتاً انجام عملی به نفع فرد باشد (آنهم قبل از انجام عمل) حالت رشوه دارد. به این ترتیب هدایایی که به مقامات دولتی داده می شود حرام و در حکم رشوه است. در بسیاری از مواقع که روابط اجتماعی حالتی شخصی و نزدیک دارد شاید مشکل باشد که در برابر انجام یک عمل فساد آمیز مستقیماً پرداختی صورت گیرد. کارمندی که برای سود رساندن به یک فرد آشنا از مقام و موقعیت اداری خود سوء استفاده می کند (مانند صدور یک مجوز مهم یا امضای قرارداد دولتی یا دادن شغل در دستگاه دولت) ممکن است در مقابل خدمت خود جبران مستقیم و آشکار و فوری (رشوه آشکار) دریافت نکند و پرداخت زمانی دیگر و کاملاً بی ربط با خدمت انجام شده باشد. در بسیاری از موارد راشی و مرتشی با درک متقابل از این که لطف امروز تعهدی برای لطف آینده به وجود می آورد، هرگز درباره پرداخت حرفی نمی زنند. در بعضی از جوامع بازار سیاهی برای کمک های مختلف به وجود می آید که تابع قوانین عرضه و تقاضا و قیمت های خاص است. در این بازار، پولی رد و بدل نمی شود، بلکه دیونی بین افراد رد و بدل می گردد. در اینجا قیمت های ناگفته ای حاکم است و نوعی نظام آبرو و اعتباری ضامن آن

است که الطاف امروز زمانی در آینده
جبران شود. در چنین تفکیک الطاف
بدون قصد و غرض از آنچه که نزدیک
به گرفتن رشوه است، دشوار می

باشد. لذا به سختی می توان متوجه
رشوه شد و متخلفان را مجازات کرد

رشوه در ایران

رشوه از دیرباز در ایران وجود داشته و
به شیوه های مختلف و در ابعاد محدود
یا وسیع هر از چندی بروز نموده و در
هر زمان به تناسب از قوانین و مقرراتی
برای پیشگیری و مبارزه با آن وضع و

تصویب شده است. با گذشت زمان و

روشن شدن عدم کارایی قوانین و
مقررات موجود با تصویب قوانین

جدیدتر بر شدت قوانین در برابر رشوه

افزوده گردیده است.

رشاء و ارتشاء از جرایمی هستند که از

نظر شرع انور اسلام ، ارتکاب آنها

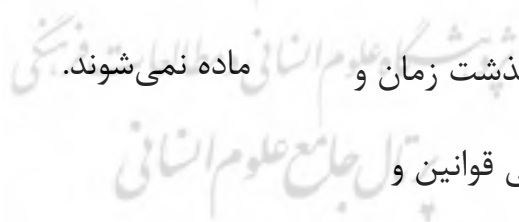
مذموم و ناپسند شمرده شده است به
طوری که شارع در این خصوص مقرر
داشته : « الراشی و المرثی کلاهما
فی النار » .

رشوه در لغت به معنای وجه یا مالی
است که برای ابطال حق و احقاق باطل

پرداخت می شود ، لکن در اصطلاح

قانون، قبول وجه یا مالی است که
کارکنان دولت و یا سایر کارکنان به
سبب انجام وظیفه دریافت می کنند .
با توجه به تعریف فوق هبه ، هدیه ،
تحفه، قرض الحسنه مشمول حکم این

ماده نمی شوند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی